

„Allt frá hatti oní skó“?

Um lífsgæði, verzlun og þjónustu

Karl Benediktsson
Land- og ferðamálafræðiskor
Háskóla Íslands

Byggðaáætlun Alþingis 2006– 2009

□ Þrjú meginmarkmið:

- ” a. Að landshlutakjarnar verði eflDIR en jafnframt hugað sérstaklega að leiðum til þess að treysta búsetu í þeim byggðarlögum sem glímt hafa við viðvarandi fólksfækkun.
- b. Að byggðarlög nái að laga sig að örri samfélagsþróun og hröðum breytingum á atvinnuháttum.
- c. Að atvinnulíf, menntun, menning og félagslegt jafnræði verði styrkt á landsbyggðinni. “

„Viðvarandi fólksfækkun“

Dalabyggð, Reykhólahreppur, Vesturbyggð,
Táknafjörður, Árneshreppur,
Kaldrananeshreppur, Strandabyggð,
Húnavatnshreppur, Blönduósþé,
Höfðahreppur, Fjallabyggð, Þingeyjarsveit,
Aðaldælahreppur, Norðurþing, Tjörneshreppur,
Svalbarðshreppur, Langanesbyggð,
Breiðdalshreppur, Djúpavogshreppur,
Skaftárhreppur, Vestmannaeyjar

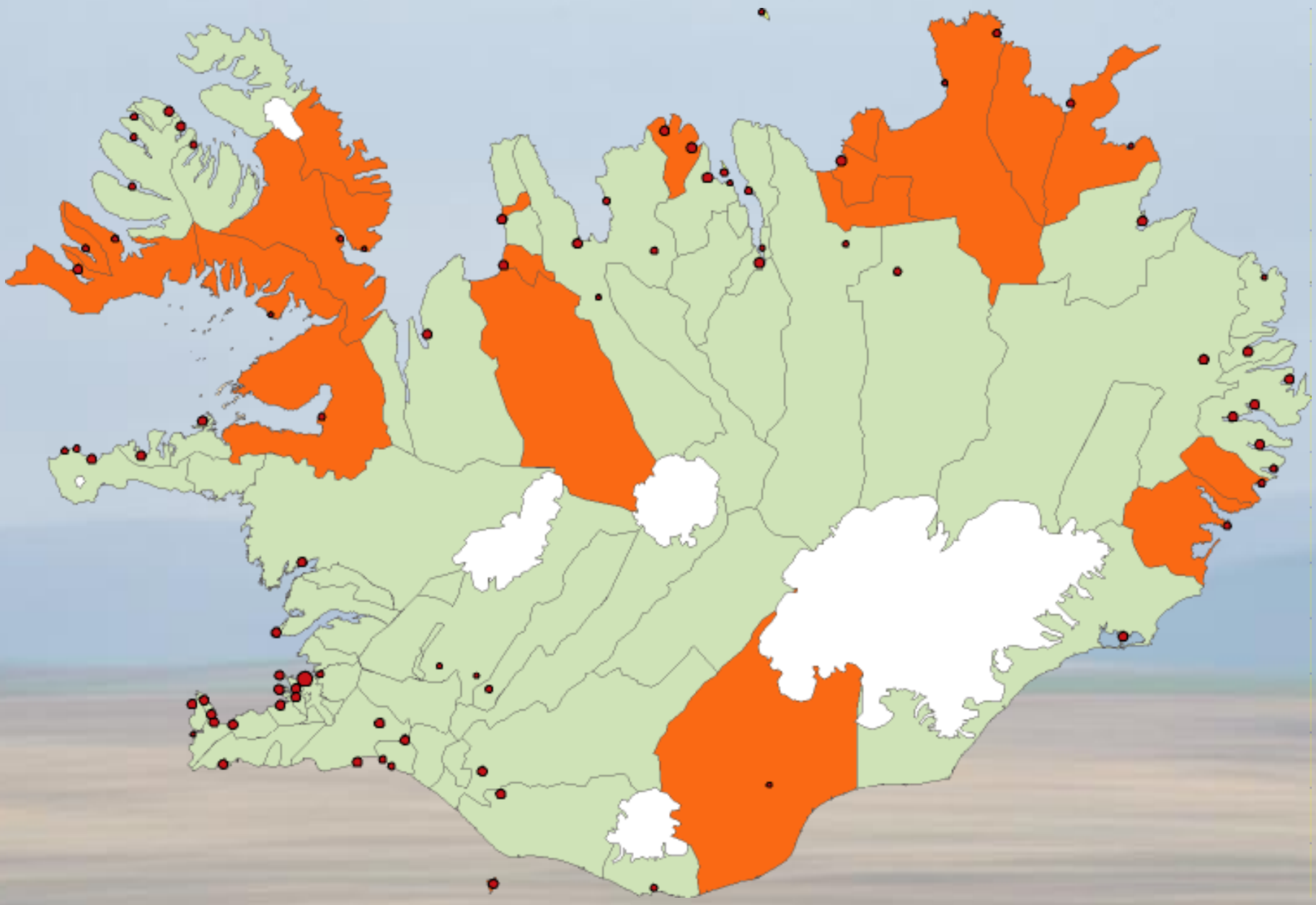
Hvers vegna flytur fólk milli staða?

- Ef stórt er spurt verður oft *margt* um svör!
- Tvenns konar áherslur í skýringum:
 - „Lögmál“ samfélagsþróunarinnar – breytt formgerð
 - Mat einstaklinga og fjölskyldna á „lífsgæðum“ í víðustu merkingu þess orðs
- Samspil tog- og ýtikrafta?

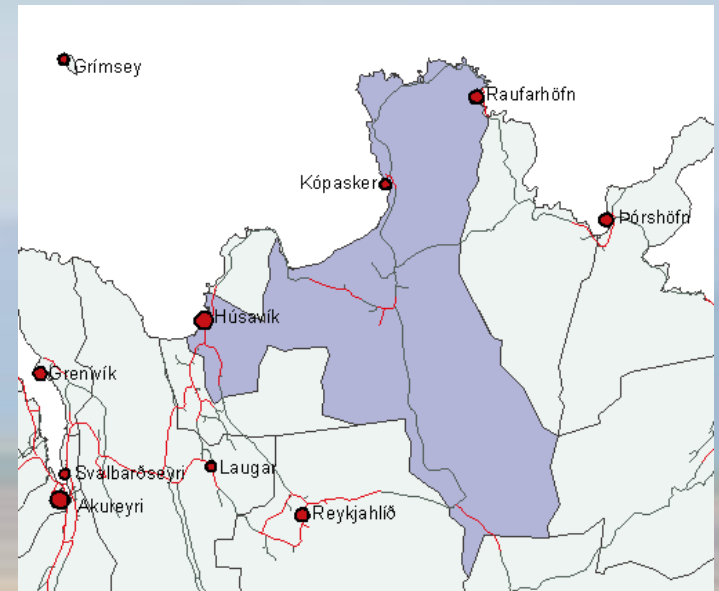
Verkefni kynnt

- Samstarf Þróunarsviðs Byggðastofnunar og HÍ
- Könnun á stöðu verslunar og þjónustu í byggðarlögum sem hafa „glímt við viðvarandi fólksfækkun“
 - Valin sveitarfélög með 10% fækkun eða meira 1996–2006, eða 6,5% fækkun eða meira 2001–2006
- Spurning: Er samband á milli mikils brottflutnings og takmarkaðrar þjónustu?

Vandamál...

- Byggðatengdir/landfræðilegir gagnagrunnar Hagstofu Íslands eru afar takmarkaðir og landfræðilegar einingar eru ósambærilegar milli ára – þetta er stórmál!
- Sveitarfélag \neq þjónustusvæði

Könnunin

- Nemendur í námskeiðinu „Byggðapróun og atvinnulíf“ við HÍ öfluðu upplýsinga um tegundir verslunar og þjónustu í öllum byggðarlögum
- Spurt um „magn“ en ekki „gæði“
- Huglægt mat lagt á mikilvægi þjónustunnar
 - T.d. grunnskóli látinn veða mun þyngra en gervitannasmiður...

Ólíkar tegundir þjónustu

(allt frá hatti oní skó...)

□ Verslun og einkarekin þjónusta

- Matvöruverslun
- Dekkjaverkstæði
- Hárgreiðslustofa
- Krá
- ...

□ Opinber þjónusta

- Skólar
- Heilbrigðisþjónusta
- ...

**Reiknuð
heildarstig
þjónustu fyrir
hvert byggðarlag,
frá 0 til 62 (vegin
stig frá 0 til 102)**

Sveitarfélag: _____

Unnið af: _____

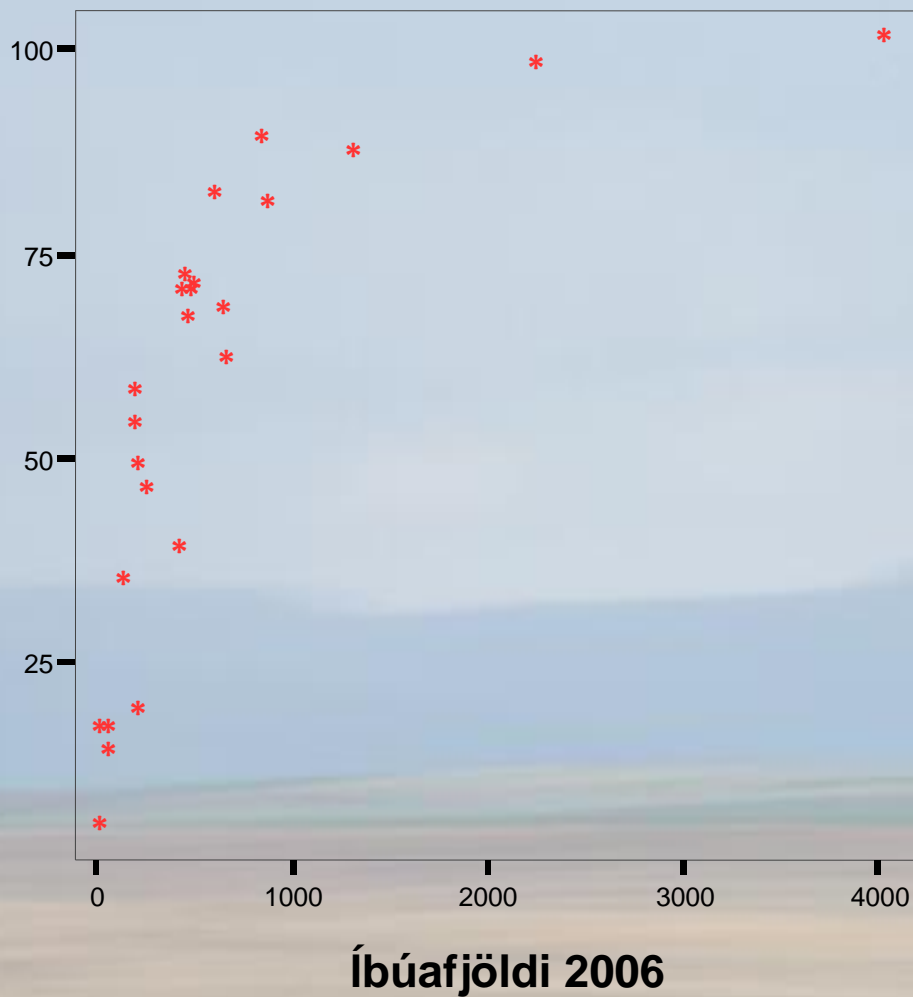
Upplýsingar frá: _____

Gálisti um verslun og þjónustu:

Verslun

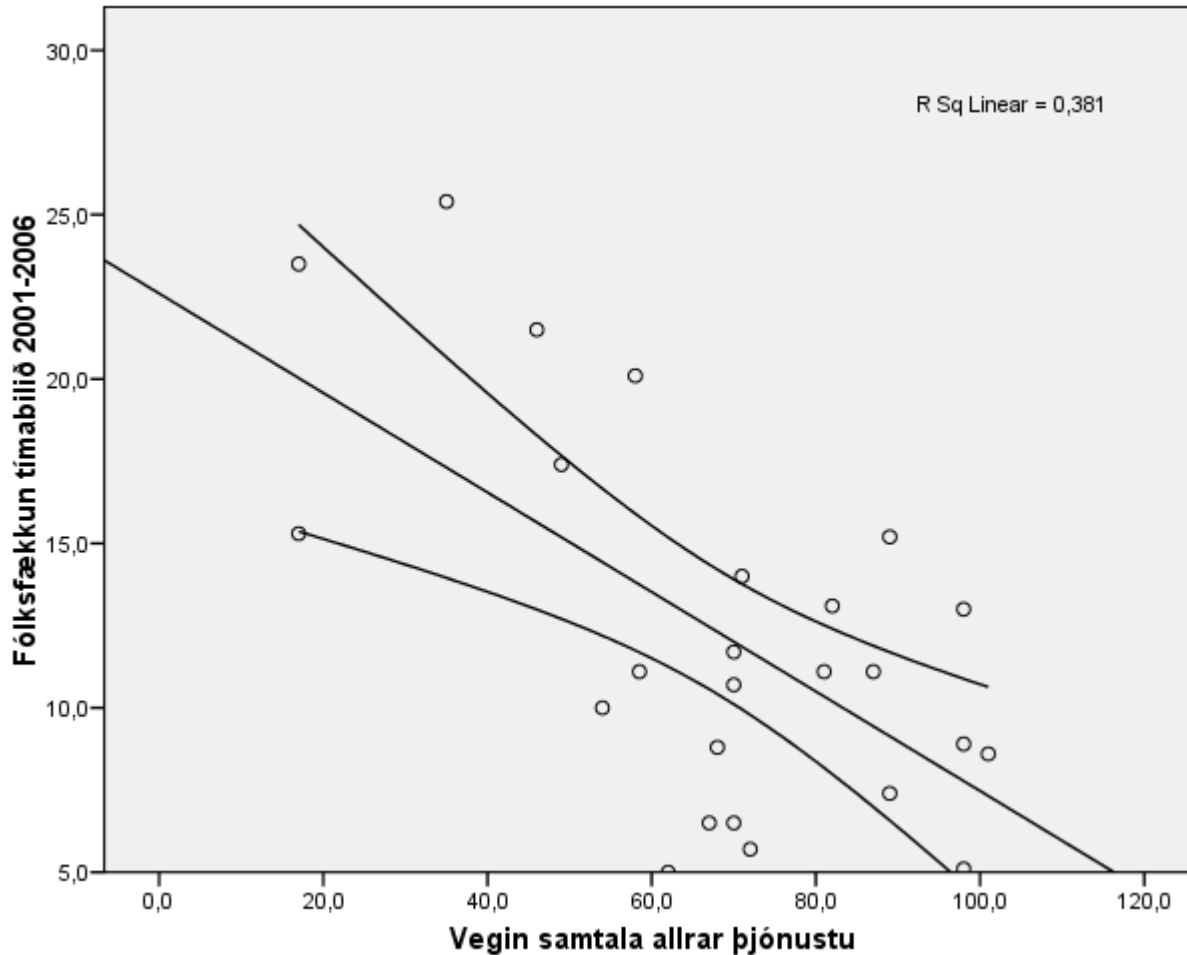
0-1	☐	Blómabúð	
0-1	☐	Sjoppa	
0-1	☐	Bakarí	
0-1	☐	Bókabúð	
0-1	☐	Byggingavörverslun	
0-1	☐	Fataver slun	

Vegin samtala allrar þjónustu

**Að sjálfsögðu er
sterkt samband milli
þjónustustigs og
íbúafjölda
viðkomandi
byggðarlags!**

Öll þjónusta, þ.m.t. verzlun

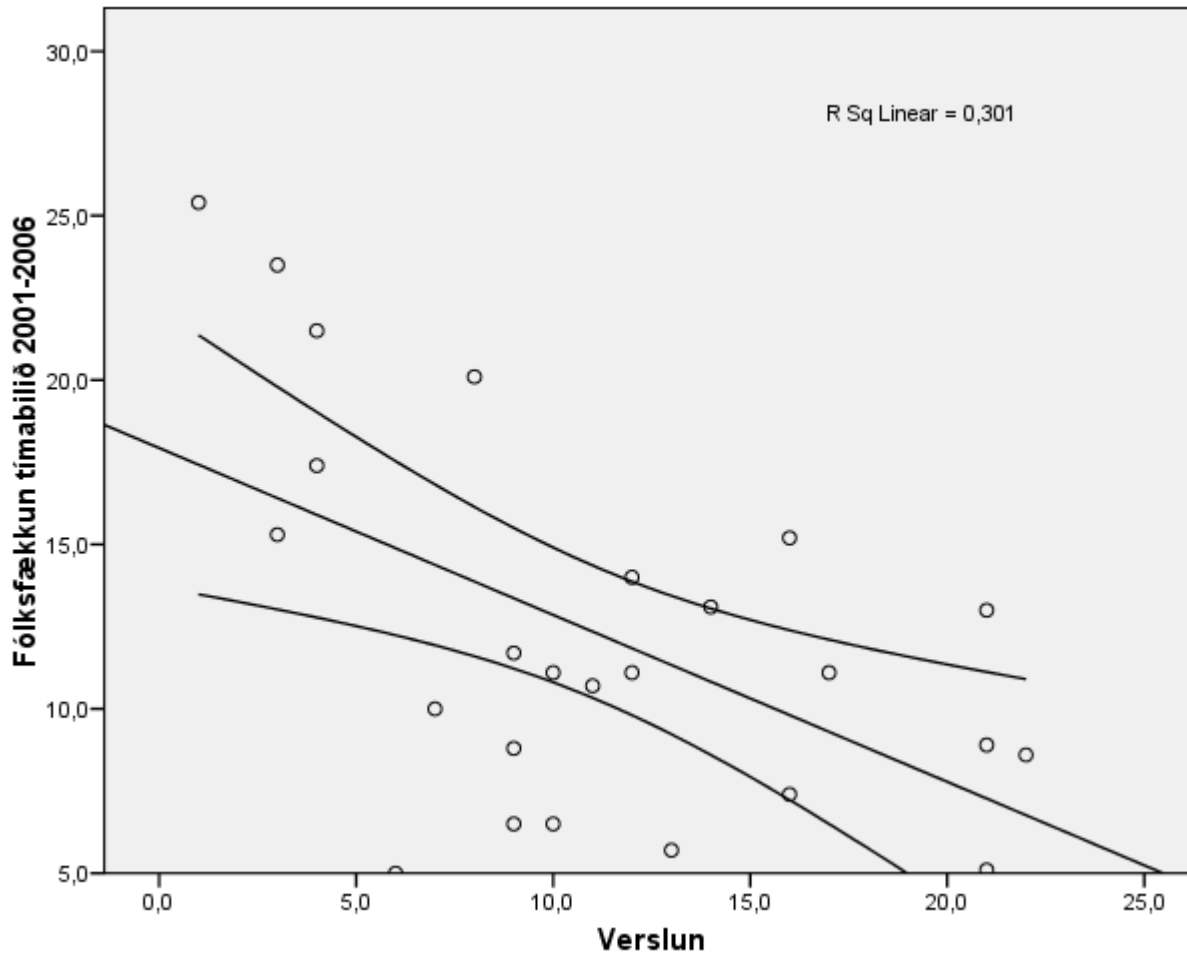

Nokkurt samband er greinilega milli þjónustustigs og brottflutnings

$$r = 0,62$$

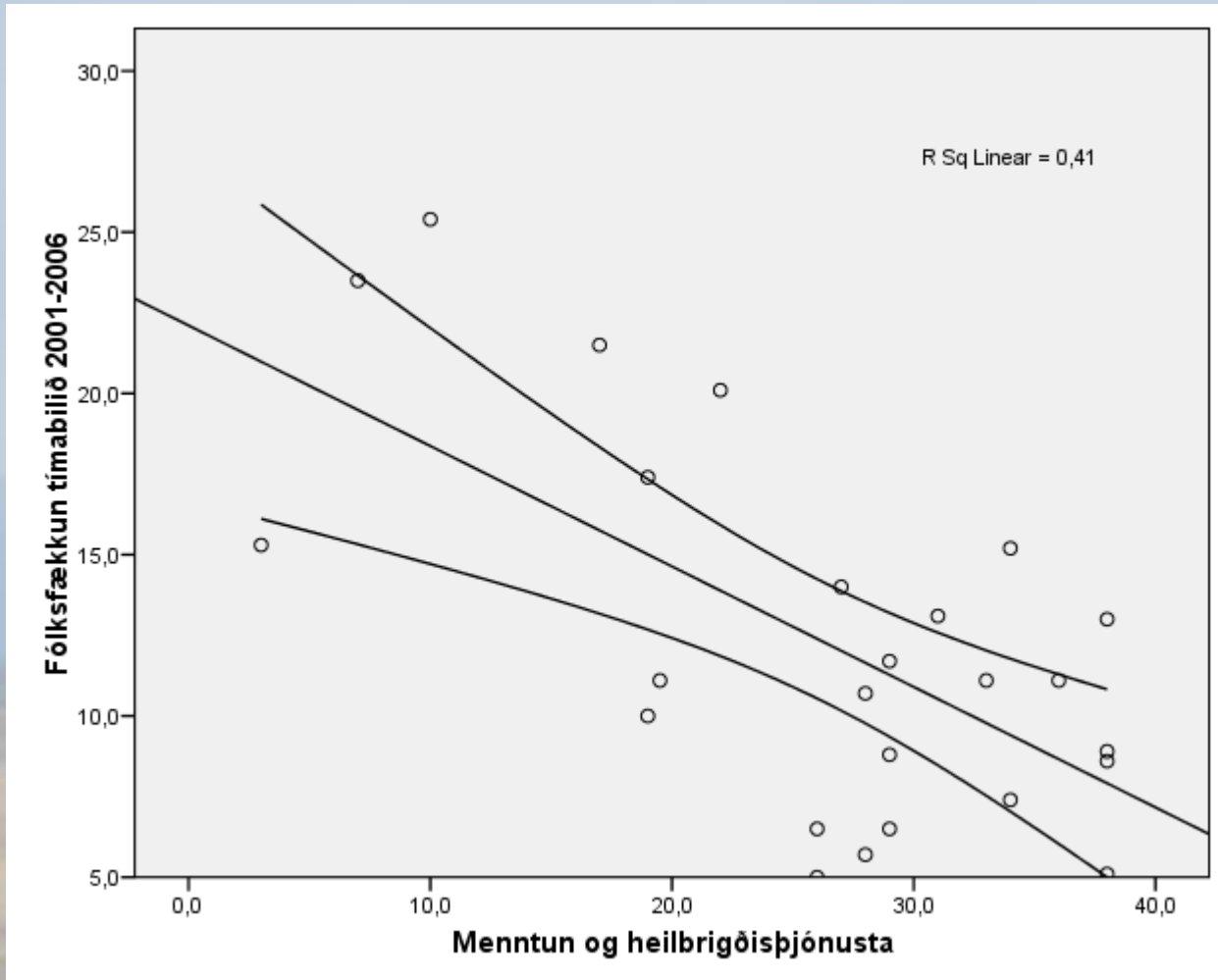
$$r^2 = 0,38$$

Verzlun eingöngu

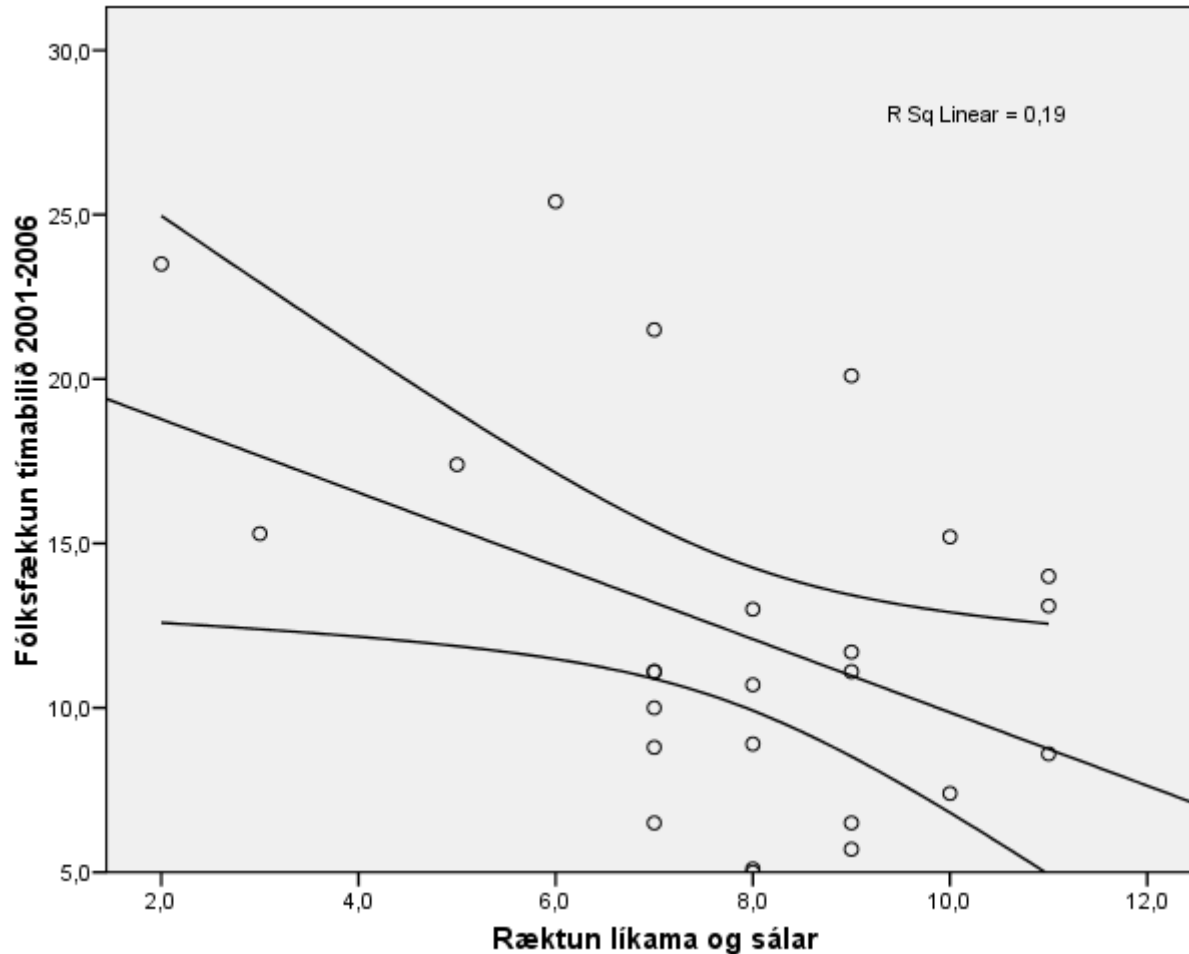
$$r = 0,55$$
$$r^2 = 0,30$$

Menntun og heilbrigðisþjónusta

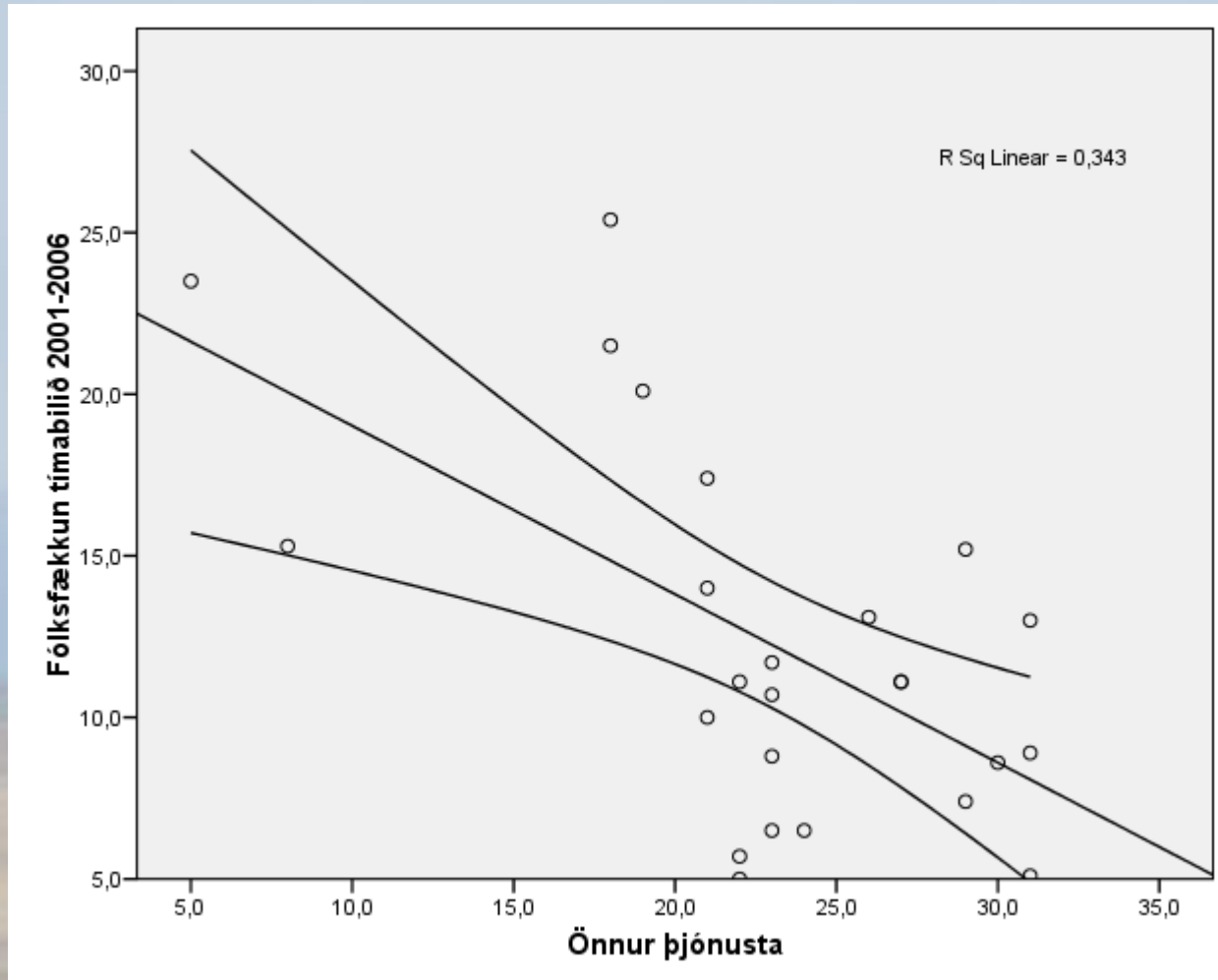
$$r = 0,64$$
$$r^2 = 0,41$$

„Ræktun líkama og sálar“

$$r = 0,44$$
$$r^2 = 0,19$$

„Önnur þjónusta“ (allt frá prestri til pípara...)

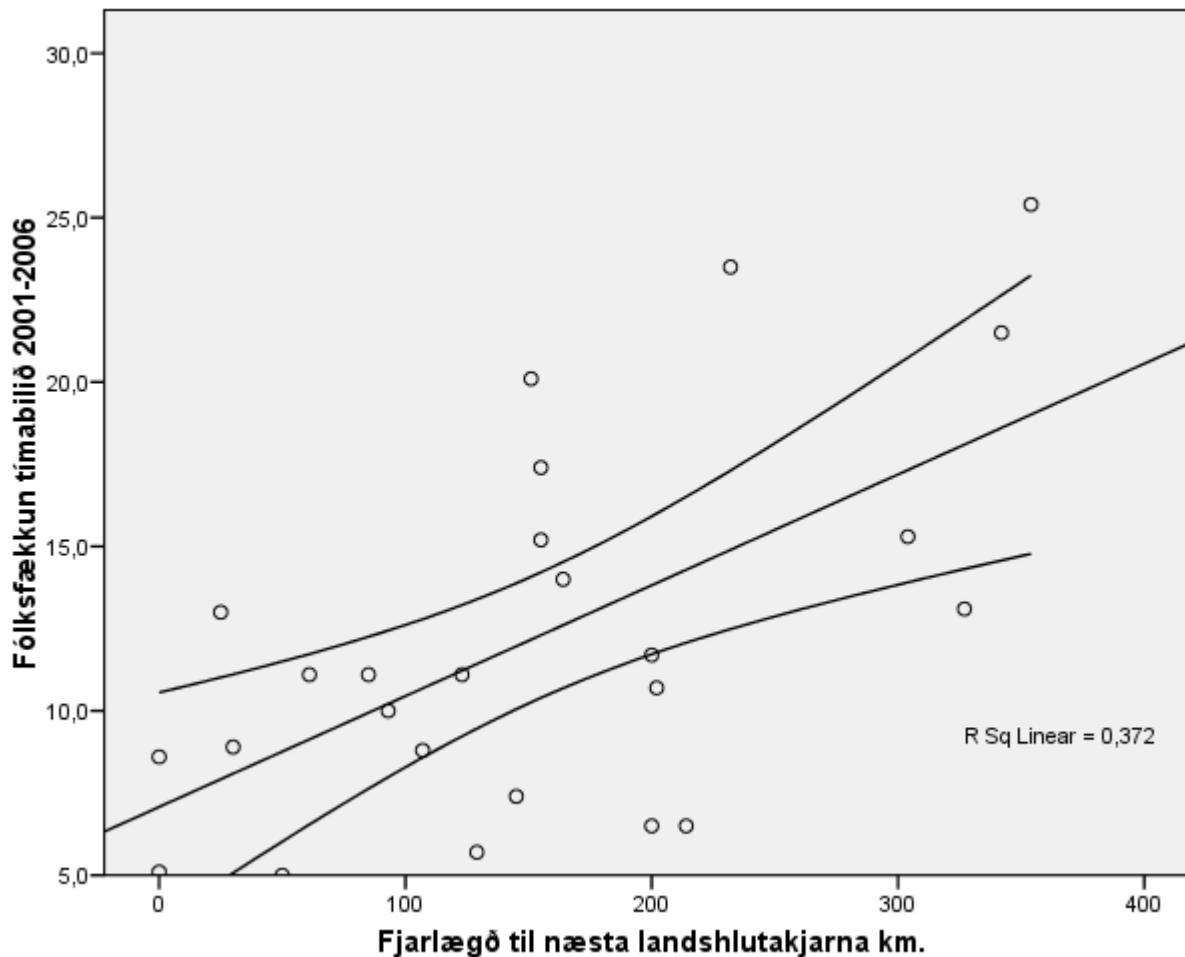
$$r = 0,59$$
$$r^2 = 0,34$$

Ýmislegt sem mætti þota í hér...

- Þjónustustigið er metið eftir á
- Engin tilraun til að meta *gæði* þjónustunnar
- Vogtölur þjónustuþátta ekki byggðar á mati íbúa
- Afmörkun svæða stundum ekki alveg rökrétt
- Ekki einfalt orsakasamband, heldur samspil margra þátta, sem tengjast innbyrðis

- Ath: Greiningu er hvergi nærri lokið!

Önnur breyta: Lega / samgöngur

Þeir sem eiga langt
að sækja í næsta
„landshlutakjarna“
eru líklegri til að
hafa sig á brott!

$$r = 0,61$$

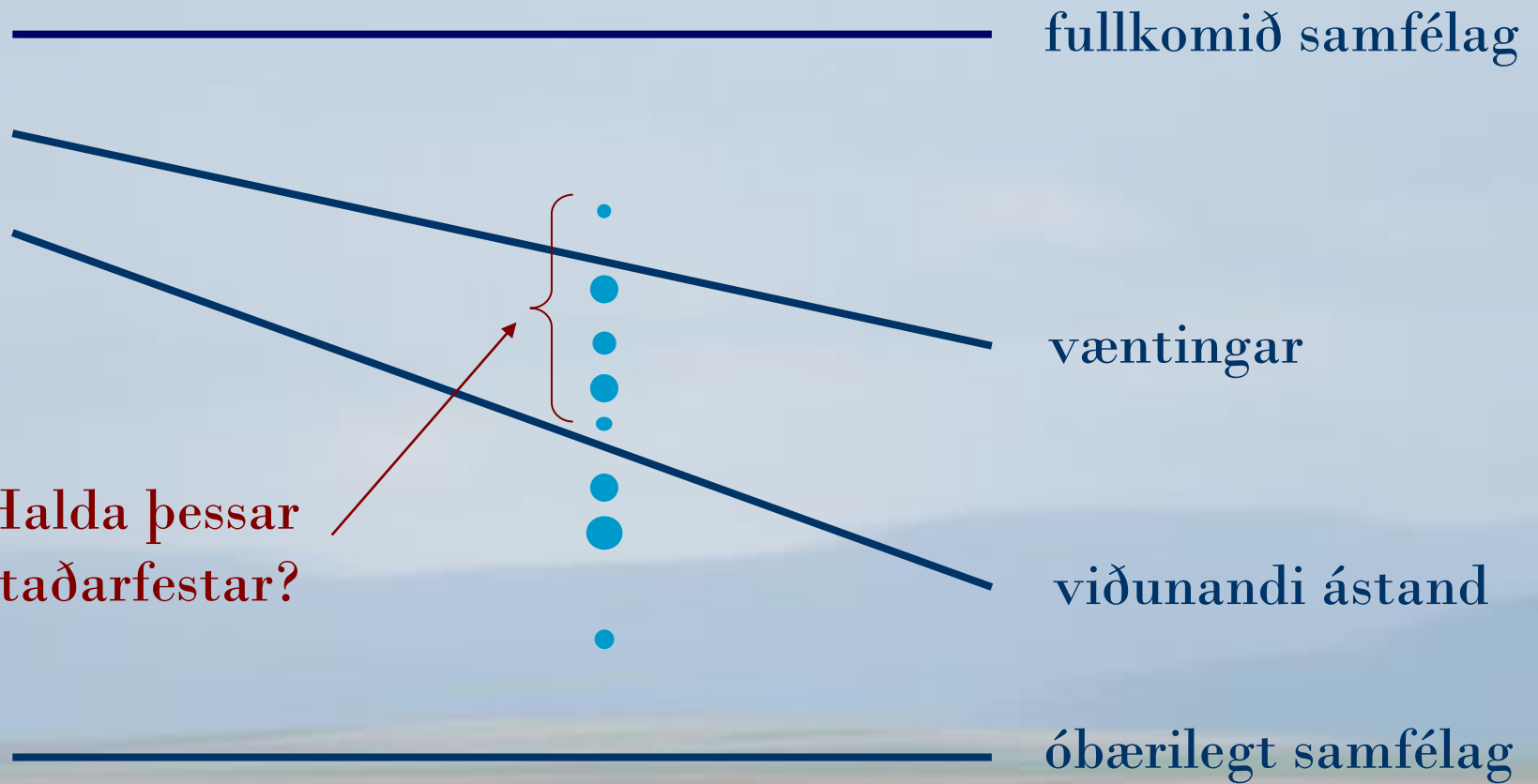
$$r^2 = 0,37$$

„Staðarfestar“?

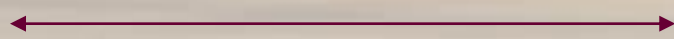
(Moon 1995; Óskar Eggert Óskarsson 1999)

- Líkja má tengslum einstaklings við búsetu-
staðinn við landfestar báts sem liggur við
bryggju...
 - Landfestarnar eru margar og mis-sverar
 - T.d. atvinna; umhverfi; félagsleg tengsl; verslun og þjónusta...
 - Sjólagið í höfninni skiptir líka máli
 - Sýn einstaklingsins á framtíð staðarins

- Verslun og þjónusta er einungis ein „staðarfesti“
af mörgum

svartsýni

bjartsýni

Hugleiðing að lokum

- Háskólasetrin hafa snúist mikið til um náttúru, sögu og menningararfleifð viðkomandi svæða...
...en í hinni eilífu byggðamálaumræðu er líka þörf á rannsóknum...
...sem ganga út frá aðferðum og kenningum félagsvísindanna.
- *Verk að vinna, er það ekki?*